

Голові Разової спеціалізованої ради PhD 10922
Запорізького національного університету,
к.фіз.вих., доценту,
Соколовій Ользі Валентинівні

РЕЦЕНЗІЯ

Коваленко Юлії Олексіївни, кандидата педагогічних наук, доцента
на дисертаційну роботу Дяченка Михайла Валентиновича
«Оптимізація процесу підготовки кваліфікованих гандболісток»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт, 01 Освіта/Педагогіка

Вкрай важливим на нинішньому етапі підготовки у командних видах спорту, зокрема жіночих гандбольних клубах в Україні є просування сучасних наукових підходів в практику роботи усіх служб, що забезпечують тренувальний процес. Така щільна взаємодія дасть змогу діяти на випередження, не знижувати рівень успішності результатів і врешті решт відновити втрачені міжнародні позиції. Адже інтеграція стратегічного бачення алгоритму успіху підготовки спортсменів на етапі реалізації максимальних можливостей представлених у вигляді сучасних наукових доробок в роботу тренерського складу команд дасть їм можливість мінімізувати витрати часу на аналітику та узагальнення і оперативно реагувати та впроваджувати перевірені наукові результати. Такі підходи можуть стати компенсаторним чинником обмеженого фінансування й недостатнього матеріально-технічного забезпечення команд. Тому тема дослідження Дяченка Михайла Валентиновича, безумовно, є актуальною і доцільною. Ним здійснено, на наш погляд, дійсно новий погляд на вдосконалення підготовки кваліфікованих гандболісток і представлено у вигляді практичної технологічної карти досягнення максимального успіху.

Автором приділено ретельну увагу ключовим напрямам вдосконалення тренувального процесу в сучасному гандболі – потреба в оновленні методичних підходів тренувань з урахуванням сучасних технологій, перегляд складових компонентів реалізації індивідуальних можливостей спортсменів і побудова тренувального процесу з урахуванням високих вимог змагального середовища в гандболі.

Зазначені автором суперечності дозволили логічно вибудувати дисертаційне дослідження і отримати загальне бачення існуючої проблеми відповідно представленої тематики, особливо влучними слід виділити такі з них: протиріччя між обмеженим застосуванням інноваційних психофізіологічних технологій у підготовці гандболісток і доведеною науковими дослідженнями їх ефективністю; між потребою створення варіативних, адаптивних програм для

спортсменок різного рівня та відсутністю структурних моделей, які інтегрують фізичну, функціональну й психофізіологічну складові в єдину систему підготовки. Наявні суперечності дозволили автору виявити ключові моменти проблематики, що набуло реалізації у формулюванні мети та завдань дослідження.

Слід окремо відмітити стиль викладення матеріалу, вдале поєднання текстової подачі аналізу наукових досліджень та узагальнення в представлених таблицях. Підтвердженням цьому є наявність у тексті дисертаційного дослідження аналітичних таблиць, що містять узагальнений матеріал напрямів дослідження, ключових результатів та прикладів застосування в гандболі (сучасні наукові підходи до підготовки спортсменів у командних видах спорту, зокрема ігрових, матриця досліджень психофізичних і функціональних чинників ефективності спортивної діяльності гандболісток, узагальнення ключових положень і прикладів застосування у гандболі, ієрархія дослідників тощо). На наш погляд це є вдалим і інноваційним, поглиблює сприйняття інформації.

Проблематика дослідження є на часі та викликає зацікавлення у науковому середовищі. Вдалими і лаконічними є висновки і акценти, на яких автор постійно зосереджує увагу наукової спільноти – сучасні тренувальні системи у командних ігрових видах спорту характеризуються прагненням до персоналізації, інтеграції цифрових технологій, багатокомпонентного контролю та поєднання фізичних і когнітивно-психологічних аспектів. Водночас він зазначає, що залишаються актуальними проблеми уніфікації систем оцінки, стандартизації інструментів контролю та розробки доказової бази для різних вікових і кваліфікаційних груп спортсменів.

Цінність дослідження зумовлена також авторськими ідеями щодо інтеграції функціональних і психофізичних факторів у тренувальному процесі гандболісток. За твердженням автора в науковій літературі ним виявлено брак наукових поглядів вивчення саме психологічної підготовленості гандболісток високої кваліфікації. Проте автор вдало зазначає і просуває червоною стрічкою в своєму дослідженні твердження сучасних тенденцій світового гандболу, що саме ця складова підготовки на етапі реалізації максимальних можливостей спортсменів, можна сказати в умовах постійної змагальної діяльності є ключовою. І слушно констатує факт, що компонент психологічної підготовки спортсменок у практиці українського гандболу знаходиться в початковому стані. Авторські інновації, що представлені у вигляді експериментальної програми оптимізації психофізичного та функціонального стану гандболісток високої кваліфікації, зокрема блок-схема технології поліпшення психоемоційного стану гандболісток високої кваліфікації є цьому прикладом.

Саме тому, представлена на захист наукова праця Дяченка Михайла

Валентиновича є доцільним і актуальним науковим дослідженням, спрямованим на вирішення важливих завдань розвитку спорту.

Актуальність теми також обумовлена тим, що Робота виконана у відповідності до теми: «Теоретико-методичні засади вдосконалення навчально-тренувального процесу у різних видах спорту» (державний реєстраційний номер: 0122U001108) плану науково-дослідної роботи Запорізького національного університету на 2022-2026 рр.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність. Повнота викладу отриманих результатів в опублікованих працях.

Автором чітко сформульовані і співвіднесені: мета роботи, об'єкт, предмет і завдання дослідження, визначені відповідні компоненти наукового апарату педагогічного дослідження, що цілком адекватні об'єкту й предмету, меті й завданням наукової роботи.

Метою дисертаційного дослідження було – науково обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність розробленої програми вдосконалення психофізичного та функціонального стану гандболісток на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей.

Науковий пошук у роботі здійснювався на основі ґрунтовного аналізу та зіставлення фундаментальних теоретичних положень і сучасних наукових досліджень, із урахуванням попередніх наукових розвідок, спрямованих на розв'язання окресленої проблеми та практичних даних, які отримані в ході дослідження предмета роботи, показників психофізичного та функціонального стану гандболісток високої кваліфікації та засоби їх вдосконалення в умовах підготовчого періоду річного макроциклу.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, поданих у дисертаційній роботі, забезпечується використанням системи методів, адекватних за ступенем спорідненості (загальнонаукових і спеціально-наукових) та сферою застосування (теоретичних, емпіричних і експериментальних).

Коректна статистична обробка емпіричних даних із урахуванням специфіки предмета дослідження та поставлених завдань істотно підвищила правомірність, достовірність і надійність отриманих результатів.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження полягає в тому, що уперше на основі комплексного аналізу психофізичного та функціонального стану гандболісток високої кваліфікації, обґрунтовано й апробовано експериментальну програму, спрямовану на їхню цілеспрямовану підготовку у підготовчому періоді етапу максимальної реалізації індивідуальних можливостей; розроблено та впроваджено структурну модель поєднання фізичної, функціональної та психофізіологічної підготовки, що забезпечує їх

взаємозв'язок та оптимізацію у межах річного макроциклу; отримано нові дані щодо впливу поєднання традиційних та інноваційних засобів підготовки (швидкісно-силових вправ, інтенсивних анаеробних навантажень, дихальних і релаксаційних технік, асан) на інтегральні показники працездатності та психофізичної стабільності гандболісток високої кваліфікації; доведена ефективність цілеспрямованої корекції функціональних можливостей на основі показників варіабельності серцевого ритму, WПано, ЧСС Пано та ЗМС як чутливих критеріїв моніторингу підготовленості гандболісток високої кваліфікації.

Автором доповнено та розширено дані щодо особливості динаміки психоемоційних та емоційно-вольових характеристик гандболісток високої кваліфікації у процесі тренувальної діяльності, що дозволило встановити індикатори ефективності застосованих психофізіологічних технологій; набули подальшого розвитку наукові положення про особливості організації тренувань гандболісток у підготовчому періоді етапу максимальної реалізації індивідуальних можливостей; набула подальшого розвитку інформація щодо сучасних уявлень про засоби підвищення психофізичного та функціонального стану гандболісток на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблено, впроваджено в тренувальний процес та експериментально підтверджено ефективність авторської комплексної програми оптимізації підготовки гандболісток високої кваліфікації, яка ґрунтується на поєднанні традиційних засобів тренувального процесу (швидкісно-силові вправи, анаеробні інтервальні навантаження, спеціально-підготовчі вправи ігрового характеру) з інноваційними психофізіологічними технологіями (кероване дихання, релаксаційні техніки, йогівські асани, методи сенсомоторного контролю та саморегуляції).

Таким чином, вищенаведене дозволяє вважати отримані наукові положення та висновки обґрунтованими та вірогідними.

Повнота викладу отриманих результатів в опублікованих працях. Представлені в роботі результати знайшли своє відображення у статтях, оприлюднено у наукових доповідях на Міжнародних науково-практичних конференціях. Основні результати дисертації висвітлено у 17 працях (3 одноосібних), з яких 1 стаття – у періодичному науковому виданні, проіндексованому в базі даних Scopus (Q3); 8 з яких – це наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації, 2 – наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації; 6 – наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Джерелознавче підґрунтя дослідження сформовано на працях авторів, котрі вивчали напрями оптимізації підготовки гандболісток високої кваліфікації. Обґрунтовуючи власні напрями наукового пошуку, дисертант спирається на аналіз 256 найменувань літературних джерел.

Оцінюючи ступінь обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації М.В. Дяченка, слід зазначити, що значною мірою він забезпечується структурою роботи, яка відображає концептуальну позицію автора.

Структура дисертації відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії і складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 254 сторінки, з них 204 – основного тексту, список використаних джерел (256 найменувань) – 33 сторінки, додатки – 15 сторінок. Роботу ілюстровано 21 рисунком і 50 таблицями.

У вступі актуальність теми; подано зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами, планами й темами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, описано методи дослідження; обґрунтовано наукову новизну та визначено практичну значущість отриманих результатів; розкрито особистий внесок автора; описано сферу апробації результатів дослідження та вказано кількість публікацій.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади підготовки кваліфікованих гандболісток» висвітлені актуальні питання щодо організації навчально-тренувального процесу спортсменів у командних ігрових видах спорту, особливостей підготовки гандболісток на різних етапах багаторічного удосконалення, а також методичних підходів до розвитку їхніх психофізичних і функціональних можливостей. Значна увага приділена аналізу сучасних наукових концепцій управління тренувальною діяльністю, інноваційних технологій оптимізації фізичної та функціональної підготовки, ролі інтерактивних методів навчання у формуванні змагальної надійності спортсменок.

У цьому розділі узагальнено результати наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів, розкрито теоретичні передумови побудови ефективної системи підготовки, визначено чинники, що обумовлюють успішність змагальної діяльності гандболісток високої кваліфікації. На основі проведеного аналізу окреслено актуальні напрями корекції змісту психофізичного та функціонального стану спортсменок, що стало підґрунтям для розробки експериментальної програми.

У другому розділі роботи «Методи та організація дослідження» розкрито особливості застосування комплексу взаємопов'язаних методів: методи

теоретичного рівня дослідження; методи емпіричного рівня дослідження: педагогічне спостереження, педагогічний експеримент; педагогічне тестування; методи математичної статистики; описана організація досліджень та надана характеристика контингенту випробуваних.

У третьому розділі **«Психофізичний та функціональний стан гандболісток високої кваліфікації у підготовчому періоді»** здійснено аналіз чинників – підґрунтя формування програми модернізації для вдосконалення психофізичного та функціонального стану кваліфікованих гандболісток на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей, визначення особливостей їх психологічного та емоційно-вольового стану у підготовчому періоді макроциклу, а також фізичної підготовленості, аеробної та анаеробної працездатності, стійкості функціональних систем, економічність, мобілізацію і реалізацію метаболічних систем тощо.

У четвертому розділі **«Експериментальна програма оптимізації психофізичного та функціонального стану гандболісток високої кваліфікації»** представлено наукове підґрунтя та логіку побудови розробленої програми, яка поєднує традиційні тренувальні методи та інноваційні технології для комплексного вдосконалення психофізичного і функціонального стану гандболісток на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей та продемонстрована її ефективність. У ході дослідження використано кілька методичних варіантів для побудови програми, що суттєво розширює можливості її практичного застосування, що забезпечило варіативність у доборі засобів залежно від індивідуальних особливостей спортсменок та конкретних завдань мезоциклу. Програма не є жорстко фіксованою моделлю, а виступає у вигляді адаптивної системи, яку можна модифікувати за інтенсивністю, співвідношенням видів підготовки та обсягом відновлювальних заходів.

У п'ятому розділі **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** проведено аналіз, обговорення та узагальнення даних, що отримані на різних етапах дисертаційного дослідження, та їх зіставлення з фундаментальними науковими працями у сфері спорту, командних ігрових видах, зокрема.

Загальні висновки структурно повністю відповідають завданням дослідження та змісту основного тексту роботи, є логічними, доречними, відбивають основні результати дослідження.

Робота також містить додатки, де відображені список публікацій здобувача за темою дисертації; відомості про апробацію результатів дисертаційного дослідження; акти та довідки впровадження результатів дисертаційного дослідження в навчально-тренувальний гандбольної команди «Галичанка» м. Львів та в освітній процес закладів вищої освіти фізкультурного профілю, бланк опитувальників.

Загалом дисертаційна робота «Оптимізація процесу підготовки кваліфікованих гандболісток», написана науковим стилем, має оригінальну подачу узагальнення матеріалу. Характеризується тематичною повнотою та розкриттям головної наукової ідеї автора – відхід від традиційних принципів побудови тренувань та перехід на інтегровану увагу на два важливих компонента підготовки гандболісток високої кваліфікації на етапі реалізації максимальних можливостей, на показники психофізичного та функціонального стану. Подані наукові та практичні положення логічно викладені та загалом достатньо обґрунтовані.

Загалом аналіз дисертаційної роботи Дяченка М.В. свідчить про те, що усі поставлені здобувачем наукові завдання виконані у повному обсязі, можна констатувати відсутність порушень академічної доброчесності.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу з чітко визначеною проблематикою, зазначаємо, що вона не позбавлена окремих недоліків, які мають дискусійний ступінь принциповості:

1. У першому розділі п.1.1. «Сучасні наукові підходи до підготовки спортсменів у командних ігрових видах спорту» розглянуто найсучасніші підходи у підготовці спортсменів командних видів спорту, проте, на наш погляд було б ґрунтовніше більше зосередити увагу саме на гандболі.

2. У першому розділі п.1.2. «Інноваційні технології та методи оптимізації тренувального процесу в командних видах спорту» представлено інструментарій оптимізації тренувального процесу в командних видах спорту у вигляді технологій і методів. Вважаємо, що доцільно окреслити загальний вигляд оптимальної методики або технології самого тренувального процесу, з вбудованими до неї перераховані технології та методи його вдосконалення. Може в цьому було покладено інший задум, поясніть, будь ласка.

3. У першому розділі п.1.3. «Комплексний аналіз психофізичних і функціональних чинників у жіночому гандболі» зі зрозумілих причин, брак досліджень у напрямі досліджень психофізичних показників, вагоміше для роботи було б посилити його дослідженнями функціональних показників гандболісток, поданий матеріал виглядає дещо звужено.

4. У першому розділі в п. 1.3. доцільно було б представити саме що розуміється під змістом поняття «психофізичний стан», адже у розділі 3 п.3.1. у назві зустрічається вже поняття «психологічний і емоційно-вольовий стан». Також по тексту зустрічаються варіації понять – «психофізичні чинники», «психофізичні фактори», «психофізичні характеристики».

5. У другому розділі п. 2.1.5. подані методики оцінки показників. На нашу думку, для підвищення наочності та узгодженості стилю оформлення доцільно

представити ці дані у табличній формі, аналогічно до структурного підходу, застосованого в першому розділі.

6. У тексті дисертації зустрічаються орфографічні, стилістичні та редакційні помилки, які не знижують наукової та практичної цінності роботи.

У цілому, вище зазначені дискусійні питання та зауваження не впливають на наукову та практичну значущість презентованого дисертаційного дослідження автора. Ми позитивно оцінюємо дисертаційну роботу, з огляду на унікальність з точки зору саме практичної її сторони.

Висновок про відповідність дисертації встановленим чинним вимогам. Дисертаційна робота Дяченка Михайла Валентиновича на тему «Оптимізація процесу підготовки кваліфікованих гандболісток» має достатнє теоретичне й практичне значення, є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке за своїм змістом, обґрунтованістю висновків, новизною отриманих результатів відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України № 759 від 31.05.2019 р.), а її автор Дяченко Михайло Валентинович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт, галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії та методики
фізичної культури і спорту
Запорізького національного університету

Юлія КОВАЛЕНКО

Проректор з науково-педагогічної роботи,
доктор історичних наук, професор

Юрій КАГАНОВ